

Rumijeve poeme oslovljavaju najbitnije obzire ljudskog postojanja

RAZGOVARAO:
HARIS DUBRAVAC

Dr. Mohammed Rustom (r. 1980. god) je redovni profesor islamskih nauka na Carleton univerzitetu (Kanada). Doktorirao je na Univerzitetu u Torontu 2009. god. U polja njegova istraživanja, u kojima je međunarodno priznat stručnjak, spadaju islamska filozofija, sufizam, tumačenje Kur'ana i međukulturna filozofija. Poznaje arapski, perzijski, francuski, njemački, gudžaratski i urdu, a piše na engleskom jeziku. Napisao je zapažene radove koji su prevedeni na albanski, bosanski, francuski, italijanski, kineski, njemački, perzijski, španski i turski. Saraduje u brojnim naučnim časopisima iz spomenutih oblasti kao urednik, autor i prevodilac. Bio je pomoćni urednik čuvenog djela *The Study Quran* (prijevod i tumačenje Kur'ana na preko dvije hiljade stranica). Primio je mnoga akademska priznanja i nagrade - u Španiji, Sjedinjenim Američkim Državama, Ujedinjenom Kraljevstvu, Kanadi, Iranu i Ujedinjenim Arapskim Emiratom.

Preporod: S obzirom na vaše uvjete, kako objašnjavate pojavu da se u maloj zemlji poput Bosne, koja je udaljena skoro šest hiljada kilometara od Rumijevog rodnog mjesta, više od petsto godina neprestano izučavaju njegova djela?

Rustom: Odgovor na ovo pitanje ima dvije dimenzije. Prva i najočiglednija je da, kao što proučavaoci poput Hamida Algara pokazaše, perzijski jezik i kultura bijahu sastavni dio bosanskog intelektualnog i duhovnog života od osmanskog razdoblja do danas. Otuda imamo tako velike osmansko-bosanske perzijaniste kao što je Ahmed Sudi (u. 1591. god) koji je napisao osmansko-turski komentar na Rumijevu *Mesneviju* te djela njegovog značajnog učenika Derviš-paše (u. 1602. god) koji je bio rodom iz Mostara (čija snažna mevlevijska prisutnost seže u šesnaesti vijek). Kad dođemo do dvadesetog stoljeća, nalazimo niz ključnih pojedinaca koji su pomogli širenju Rumijevih

učenja u Bosni. Prvo, tu je značajni poglavar muslimana u Bosni hadži Džemaludin-efendija Čaušević (u. 1938. god). Godinama je javno predavao *Mesneviju*, što je bila praksa koju je potom slijedio hadži Mujaga Merhemić (u. 1959. god) - čovjek koji je poznat po tome što je uveo dugogodišnju proslavu Šeb-i 'arusa u znak sjećanja na smrt hazreti Mevlane. Možemo isto tako spomenuti doprinose Fejzulahada Hadžibajrića (u. 1990. god) koji je bio veliki pobornik Rumijevih učenja kroz pisanje, prevodjenje i izgradnju institucija.

Druga dimenzija, koja je mnogo važnija od prve, tiče se bezvremenosti Rumijevih učenja. Bez obzira na to gdje se nalazili u prostoru i vremenu i ma kojim jezikom govorili, on će uvijek biti kadar govoriti ljudima a ljude će vazda privlačiti njegovi spisi. Kao što je jedan od mojih učitelja jednom rekao: "Ne postoji ništa vremenije od bezvremenskog." Rumijeve poeme oslovljavaju najbitnije obzire ljudskog postojanja, smisla života, te značaja i svrhe ljubavi dok hodimo kroz labirint života. Njegovo umijeće pripovijedanja, njegovi veličanstveni gazeli te njegova sposobnost da iznese dubinu i duhovnu dimenziju čak i naizgled najprizemnijih vidova postojanja jesu među razlozima zašto uvijek bijaje tako dobro prihvaćen u vašoj zemlji i zapravo diljem svijeta. Rekli bismo sufijskim jezikom da je pozitivno prihvaćanje Mevlane u Bosni te drugim mjestima zbog berićeta njegovog svetog prisustva, njegovog imena i njegovog ugleda. Ovaj beričet nudi ljubiteljima Mevlane jedinstveno obličje usmjerenosti, otpore te zaštite čak i na mjestima koja svjedočiše tolikim ljudskim tragedijama i duhovno nagrizajućem uticaju sekularizma i materijalizma.

Sačuvati Rumija

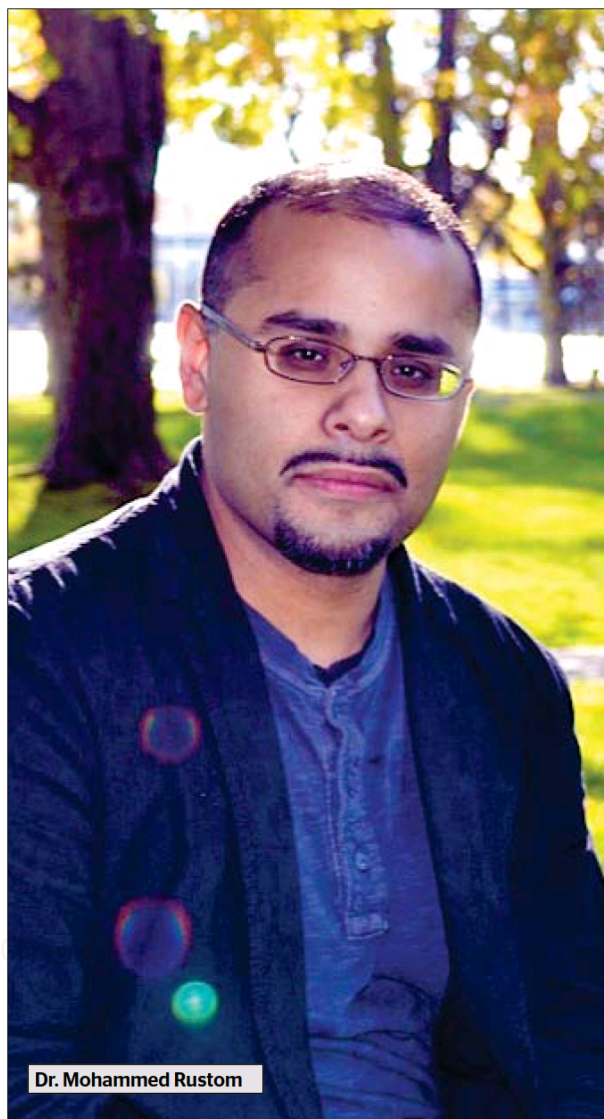
Preporod: Kako "sačuvati" Rumija od, s jedne strane hladnog akademskog pristupa i, s druge, zloupotrebe njegove poezije od strane New Age ideologa?

Rustom: Proučavanje Rumija u današnjim središtima

učivosti je uglavnom prilično dobro i pouzdano. To je u golemoj mjeri posljedica izvrsnih radova koji su dosad napisani o njemu u proteklih stotinu godina kako na Istoku tako i na Zapadu. Trenutno ima i jedan izvanredan časopis posvećen isključivo Rumiju i njegovom naslijeđu - *The Mawlana Rumi Review* (Časopis za Mevlanu Rumija), kojeg je pokrenuo pokojni Leonard Lewisohn, a sad ga uređuje Franklin Lewis i izdaje Brill. Naravno, postoje one neobične studije što se s vremena na vrijeme i dalje pojavljuju koje nastoje podvrgnuti Mevlanina učenja ovom ili onom prolaznom akademskom trendu. Ali ove vrste studija se obično prepoznaju onakvima kakve jesu i samo ih nekolicina proučavalaca Rumija (ako uopće postoje) uzimaju zaozbiljno.

Zloupotreba Rumijeve poezije od strane *New Age* spiritualista i sličnih je mnogo stvarniji problem. Oni ponajčešće odbacuju ili jednostavno zanemaruju Rumijev temeljito islamski svjetonazor te ga pokušavaju predstaviti kao nekog modernog *New Age* gurua koji im može pomoći da riješe svoje duhovne probleme u stvarnom životu. Svakako, oblik i uloga Rumijeve poruke idu ruku pod ruku i to što je musliman nije ni najmanje sporedno u odnosu na njegovu duhovnu poruku. Način na koji Rumi treba biti spašen od ove vrste nesretnog prisvajanja - uprkos činjenici da je ljudima bilo korisno i da je barem u nekim od njih razbudilo potragu za vjerodostojnom duhovnošću - jeste da oni koji su osposobljeni razumjeti i objašnjavati o čemu zbilja govore njegova učenja to čine kad god se ukaže prilika.

Ima mnogo dobrih proučavačkih radova o Rumiju, prijevođa njegovih djela, pa čak i web-stranica koje se mogu koristiti kako bi pomogle onima koji su zadojeni *New Age* slikom Rumija da se vrate na ispravno razumijevanje njegova života, religijskog konteksta i duhovnih učenja. Među djelima na engleskom jeziku, mogu se preporučiti Annemarie Scimmellovo *The Triumphal Sun* (*Pobjedonosno Sunce*), Ibrahim

Dr. Mohammed Rustom

Zloupotreba Rumijeve poezije od strane *New Age* spiritualista i sličnih je mnogo stvarniji problem. Oni ponajčešće odbacuju ili jednostavno zanemaruju Rumijev temeljito islamski svjetonazor te ga pokušavaju predstaviti kao nekog modernog *New Age* gurua koji im može pomoći da riješe svoje duhovne probleme u stvarnom životu. Svakako, oblik i uloga Rumijeve poruke idu ruku pod ruku i to što je musliman nije ni najmanje sporedno u odnosu na njegovu duhovnu poruku. Način na koji Rumi treba biti spašen od ove vrste nesretnog prisvajanja - uprkos činjenici da je ljudima bilo korisno i da je barem u nekim od njih razbudilo potragu za vjerodostojnom duhovnošću - jeste da oni koji su osposobljeni razumjeti i objašnjavati o čemu zbilja govore njegova učenja to čine kad god se ukaže prilika

PIŠE: FAHIRA
FEJZIĆ-ČENGIĆ

Zar Bošnjaci moraju tako duboko spavati?

Pamtim rano postagresijsko doba, ono mlado poratno stanje kad smo jedni drugima govorili - odsad Bošnja na jedno oko žmiri, a na drugo viri i kad legne spavati. Zvučalo mi je posmiješno i malo neuvjerljivo, ali sam to pravdala potrebom da se narod, žrtva genocida, urbicida, kulturocida, ginocida i svakojakih stradanja i treba nekako osigurati. Da mu se muke i strahote ne ponove.

No, kako po nepisanom Murphijevom zakonu namazana kriška kruha uvijek padne na namazanu stranu, ovaj nas je peh počeo pratiti već koju godinu iza rata, ranih 2000. godina. Bošnje se uspravale, međusobno zaujele, na materijalizam okrenule, za tuđinom se porazbolijevale, za svim jadnim bjelosvjetskim grantovima i trendovima se okrenule, porodicu i kuću zanemarile, din i islam pod noge gurnuli, moral i ahlak mačku za rep okačili. Puno je mačaka po sokacima, ima ko to nosati, sami sebe uvjerili.

Njihovi službeni i presuđeni dušmani, oni preko Drine i oni preko Save, unatoč svim povicima i kaznama nastavili po svome. A Bošnje ni habera. Kao da su najsretniji i najbolje osiguran narod na svijetu, nastavili se odrođavati, otuđivati, gubiti po bespućima virtualija i nedodija. Nekako se već 2000. suškalo kako SANU u Beogradu ne miruje, sprema novi dokument za rasturanje Bošnjaka i Bosne. Memorandum 2, a već je taj dokumenet bez imalo stida, srama ili pokajništva i objavljen 2012. godine. I sve prekodrinci ispicali, crno na bijelo, objavili, objelodanili, da nema nikakve dileme šta im je na umu i šta im je na drumu.

Ovdje ću spomenuti samo šest tačkica. I sve se one nama svakodnevno događaju, najavljenije i objavljeno i opet Bošnja ne uhaviza da je o njemu i njegovom domu i zemlji riječ.

U prvoj stavci rečeno: "Umanjiti odgovornost Srbije za zločine razaranja montiranim sudskim procesima protiv državljana Bosne i Hercegovine, Hrvatske i Kosova... I traju li traju ovi zahvati, počev od Osmanovića, Jurića sve do Vranja i inih, Bošnje ne kopčaju i ne preduzimaju kontraofanzivu. Ni na koji način. Samo svako jutro čekaju koji će im avaz doavaziti o kome je sad riječ? Nespremni, razoružani mentalno i konkretno sa buljukom svojih murtata hrle po vakcinu, hrle po tulum, hrle po akreditaciju, hrle po koncert i belaj na farmi baš tamo, odakle ih vazda kolju i robe. Šta reći takvom miletu? Ima li uopće rečenica i riječi kojima se to može iskazati? Knjiga svih Knjiga evo veli: *Kome Allah ukaže na Pravi put - bit će na Pravom putu, a ko skrene u zabludu - taj će izgubljen biti. Mi smo za džehennem mnoge džine i ljude stvorili; oni srca imaju a njima ne shvataju, oni oči imaju a njima ne vide, oni uši imaju - a njima ne čuju; oni su kao stoka, čak i gori - oni su zaista nemarni*" (El-Earaf,178).

Bošnje su zaista nemarni!

A kamoli ići korak ispred ovoga nemara i držati pažnju 24 sata na dan na sve ove događaje i jade svakodnevnice. Već sljedećim stavkom je SANU pokazao putanju koju naši mediji nisu shvatili, zato suprotni itekako jesu:

Nekako se već 2000. suškalo kako

SANU u Beogradu ne miruje, sprema novi dokument za rasturanje Bošnjaka i Bosne. Memorandum 2, a već je taj dokumenet bez imalo stida, srama ili pokajništva i objavljen 2012. godine. I sve prekodrinci ispicali, crno na bijelo, objavili, objelodanili, da nema nikakve dileme šta im je na umu i šta im je na drumu

"Odvratiti pažnju medija od završnih procesa bivšim pripadnicima vrha srbijanske policije i vojske". I odvratili su pažnju posve od tako bitnih ako ne najbitnijih procesa u Hagu, a oni su bili Simatoviću i Stanišiću, ne slučajno zatvoreni za javnost. Naša se javnost nije pitala, a što baš to i što baš tako? Jedna Face TV ih je sjajno omadajavala, svadali su se iz noći u noć, sočno, pitko, snažno, sve uživo... Nakkadno je neko iz Memorijalnog centra ponudio stenograme koji su toliko bitnoga i sočnoga kazali i utvrdili o Miloševiću... Bošnje to nisu temeljito analizirale jer nemaju kad od dnevne besposlice i trača. A da jesu, sad bi na oba oka virili i kad spavaju...

Ko slatko spava, Memorandum (ne)sanja

Čak su stavku tri zanemarili - a prije deceniju je objavljeno da će se događati - toliko da je to nevjerovatno. I sami su ponizno pratili i divili se tim pokajničkim tobožnjim akcijama iz belog grada naše propasti. A stavka je priprista i djelotvorna, kao sihr i kao magija nad usnulim Bošnjama: "Pokajničkim akcijama dovesti Srbiju do istog položaja sa stradalima u državama u okruženju". Kako su neki ovo podržavali, prisjetite se i shvatite za čiji tim igraju. O četvrti stavci ne treba puno govoriti, Haški tribunal je zatvoren, ta lobiranja je čitav svijet svjedočio, od mašrika do magriba, majčice Rusije i sličnih... Bošnjama nije na pamet palo da svu pažnju i energiju usmjere na 300 top predmeta koje je baš taj ugašeni sud morao okončati. Ali ne, ovdje se raspravljalo o kupljenim diplomama, namještalcima, svadbama, ko je kome šta podmetnuo a šta je ko prokužio, dok 300 predmeta hladuje u fiokama državnog Tužilaštva i Suda. Ko da nam pomogne kad sami sebi odmažemo i nogama i rukama?

Napokon naredne dvije stavke su već na vrhuncu moći, i ispunjenja, a kažu: "Destabilizirati vlade susjednih država, proizvoditi unutrašnje nezadovoljstvo i nemire; Pomagati na sve načine otcjepljenje RS-a..." Zar smo to prvi put od Dodika čuli? Svi mi redom, a tromi i nepismeni lideri naši pogotovo? Svih nivoa, boja i frekvencija?

Kako se probuditi? Kako se trznuti? Kako pogledati? Svako od nas dužan je smisliti bar jedan odgovor, bar jednu ideju, bar jednu radnju i akciju. Dužan da ne može dužniji biti.

Ovo je vrijeme čišćenja, katarze. *Sve što visi nek otpada* - kaže narodna mudrost, i otpada li otpada, samo ako naša volja, htijenje, akcija i moral krenu naprijed sve se može začas promijeniti. Ustani i bori se!

Gamardova web-stranica <http://www.dar-al-masnavi.org/>, dva poglavlja o Rumiju u Seyyed Hossein Nasrovoj knjizi *Islamic Art and Spirituality (Islamska umjetnost i duhovnost)*, William Chittickovo djelo *The Sufi Path of Love (Sufijski put ljubavi)* i Franklin Lewisov životopis *Rumi: Past and Present, East and West (Rumi: prošlost i sadašnjost, Istok i Zapad)*.

Sem toga, jedna temeljno važna stvar koju treba naglasiti u takvim kontekstima jeste da, za Rumija, kao i za svaku drugu veliku duhovnu ličnost u Islamu, ne postoji stvarna razlika između intelektualnosti i duhovnosti. *New Age* spiritualisti djeluju na pretpostavci da se to dvoje međusobno isključuju i u tome je glavni problem glede njihovog pristupa Rumiju. Veliki predstavnici sufijske tradicije nikad ne bi gledali na svijet na tako dvojak način. Doista, ne treba kriviti *New Age* spiritualiste za njihov dvostruki svjetopogled - moramo se prisjetiti da je *New Ageizam* odgovor na hiperracionalnost i materijalizam takozvanog civiliziranog Zapada, gdje su, odavno, religijski simbolizam i viši poreci spoznavanja bili žrtvovani na žrtveniku racionalizma i scijentizma.

Čitanje Mesneviye

Preporod: Jedan bosanski istraživač je napisao djelo o mevljevskoj tradiciji u kojem je više prostora posvetio Rumijevom sinu negoli samom Rumiju, vjerovatno želeći ukazati na bitnost tumačenjske tradicije. Koliko su zapravo važni nastavljajući Rumijevog učenja u procesu življenja onoga o čemu je Rumi govorio?

Rustum: Poznavanje i okorištavanje dugotrajnom tradicijom Mevlaninih nasljednika, počevši od njegova sina Sultana Veleda, zaista je važno. Mevlanini baštinci čuvažaje tajnu (*sirr*) Mevlaninih učenja i prenosiše njegov beričet kroz vijekove. Naklonošću Božijom, prije nekoliko godina, jedan mevljevski učitelj dao nam je dovu koju uvijek treba proučiti prije čitanja *Mesneviye*. Nema sumnje da postoji razlika u kakvoći kad se *Mesneviya* čita uz ovu dovu u odnosu na to kad se ne čita uz nju. Ipak, Božija milost i sveopćenitost Rumijevih učenja također osiguravaju da oni koji su iskreni, koji nastoje učiti iz Rumijevih svete prisutnosti i žele postati prijatelj njegova Prijatelja, uvijek imaju način da to učine sa ili bez pristupa živoj mevljevskoj tradiciji. Bezbroj ljudi širom svijeta nisu nikad sreli nekog

mevljevskog učitelja, odnosno nisu nikad čitali djela nekoga poput Sultana Veleda, ili Šems-i Tebrizija, ili Eflakija, ali su se mogli uveliko okoristiti *Mesnevijom* i Rumijevim drugim spisima, kao što su *Divan* i *Fihi ma fihi*. Kako Mevlana jasno daje do znanja, najvažniji uvjet za Put jeste doći s iskrenošću i edebom te se čvrsto držati Vjerovjesnikove hirke.

Preporod: Primjetno je da je Rumi bio u izvrsnim odnosima s tadašnjim vlastima u Konji. Koliko bi danas bilo važno da državni službenici slušaju dubokoumne uvide ostvarenih ljudi (muhakkikum), a ne da se povode za kratkoročnim ciljevima koji će im omogućiti naredni mandat?

Rustum: Tako je. Rumi je imao dobre odnose s političkim vodama te je koristio svoj položaj i uticaj da ih podstakne na činjenje dobra ljudima i društvu u cjelini. Njegova pisma koja dođu do nas sadrže mnoge oblike savjeta tamošnjim vladarima, pri čemu se pozivaju, naprimjer, da daju milostinju određenim ljudima u potrebi, da pomognu onima koji pate, itd.

Bez uvidā i vodstva istinskih ostvaritelja, svjetovni vladari se neće voditi bezvremenom svjetlošću i mudrošću koja je pomogla mnogim velikim muslimanskim vladarima, poput hazreti Alije i Omera b. Abdula ziza iz prošlosti, i onima kao što je osnivač Ujedinjenih Arapskih Emirata Šejh Zajid bin Sultan Al Nehjan u našem vremenu. Politički vladari, kao i mi ostali, trebaju staviti pitanje samospoznaje ispred svega drugog. Svi na svijetu su isuviše zauzeti radeći različite stvari i svi jure nešto. No, kao što bi nam Rumi kazao, postoji samo jedna nagrada; ali vrlo malo je stvarnih tragalaca za tom nagradom! Ako vladari spoznaju sebe i daju svojim dušama ono što im pripada, a to je ostvarivanje božanske jednoće u sebi tako da ona preobražava njihovo cjelokupno biće, onda će neminovno širiti te obznanjivati tu dobrotu i bogomdano znanje svijetu, uvodeći ga u svako područje, od političkog i ekonomskog, do etičkog i religijskog.

Preporod: Za kraj, ako biste mogli završiti ovaj razgovor Rumijevim stihovima koji bi u Vašem razumijevanju mogli sažimati njegovu sjajnu zaostavštinu?

Rustum: Da, svakako. Oduvijek sam volio ove stihove iz *Mesneviye* koji lijepo sažimaju srž Rumijevih poruke: / *Djelimični um na loš glas Um stavlja. / Želja za dunjalukom čovjeka bez želje za Božjim stvarim' ostavlja.*